

4. Кобелева Т.О. Чотири стратегії комплаєнс-захисту в системі економічної безпеки промислового підприємства. *Обліково-аналітичне забезпечення системи фінансово-економічної безпеки: інформаційно-комунікаційні технології та антикорупційний менеджмент*: матеріали VIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, Харків, 07 листопада 2019 р. Харків : ХНУМГ ім. О.М. Бекетова, 2019. С. 192-195.

5. Зіненко К.А., Кобелева Т.О Система індикаторів оцінки економічної безпеки будівельного підприємства. *Інноваційна модернізація економіки України в умовах євроінтеграційних процесів*: матеріали 7-ї Міжнар. наук.- практ. інтернет-конф., 15-16 листопада 2022 р. / орг. ком.: О.І. Маслак [та ін.]; Кременчук. нац. ун-т ім. М. Остроградського [та ін.]. Електрон. текст. дані. Кременчук, 2022. С. 376-379.

6. Зіненко К.А., Кобелева Т.О Складові економічної безпеки будівельного підприємства. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін*: зб. наук. пр. Всеукр. наук.-практ. конф. (27 жовтня 2022 р.) / орг. ком.: Н. Канцедал [та ін.]; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава: ПДАУ, 2022. С. 1174-1176.

7. Зіненко К.А., Кобелева Т.О Методичний підхід до комплексного оцінювання економічної безпеки будівельного підприємства. *Сучасні технології менеджменту*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21 жовтня 2022 р. / відп. ред. Л. Черчик. Луцьк: ВНУ ім. Л.Українки, 2022. С. 71-74. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60200>

ПЕРСПЕКТИВИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРНИХ РИНКІВ ДО МІЖНАРОДНИХ ЛАНЦЮГІВ ВАРТОСТІ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Нікішина О.В., доктор економічних наук,
старший науковий співробітник,
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних
досліджень НАН України», м. Одеса, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7172-3551>

Чеботарьова Н.Й., аспірантка,
ДУ «Інститут ринку і економіко-екологічних
досліджень НАН України», м. Одеса, Україна

Розвиток національної економіки та її ринків в умовах нестабільності визначається складним переплетенням внутрішніх і зовнішніх чинників, які постійно змінюються. Залежність економіки України від чинників екзогенного характеру посилилася у воєнний

період. Так, у 2022 р. від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі склало – 11,16 млрд. дол., збільшившись порівняно з 2021 р. у 2,3 р. (табл. 1). У 2023 р. індикатор досягнув -27,38 млрд. дол., що в 2,5 р. вище попереднього року. При цьому імпорт товарів в Україну зріс на 15 % за одночасного скорочення експорту на 18 %.

Таблиця 1

Обсяги експорту/імпорту товарів в Україну, млн. дол. США

Показники	Роки					
	2015	2019	2020	2021	2022	2023
1. Експорт	38127	50055	49213	68072	44136	36186
2. Імпорт	37516	60800	54091	72843	55296	63562
3. Сальдо	+611	-10746	-4878	-4771	-11160	-27376

Джерело: укладено за даними Державної служби статистики України [1]

У структурі вітчизняного експорту домінують сировинні товари. В довоєнний період (2021) частка експорту чорних металів складала 20,5 %, зернових культур – 18,1 %, олійно-жирової продукції – 10,3 % (табл. 2). У воєнний період товарна структура експорту змінилася: питома вага чорних металів скоротилася на 13,2 %, натомість зросла частка зерна – на 4,9 % та олій – на 5,3 %. Позитивною тенденцією є збільшення обсягів експорту готових харчових продуктів на 31 % в 2023 р. порівняно з 2022 р. (ї їх частки в загальній структурі до 9 %), борошномельно-круп'яної продукції – на 12,9 % [1].

Таблиця 2

Товарна структура експорту України, %

Товарні групи за УКТЗЕД	Роки			Зміни (4-2)
	2021	2022	2023	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
72. Чорні метали	20,5	10,3	7,3	-13,2
10. Зернові культури	18,1	20,6	23,0	+ 4,9
III. Жири та олії	10,3	13,5	15,6	+ 5,3
V. Мінеральні продукти	12,4	9,8	6,7	-5,7
XVI. Машини, обладнання	7,7	8,5	7,2	-0,5
IV. Готові харчові продукти	5,6	5,7	9,0	+ 3,4
Інші товари	25,4	31,6	31,2	+ 5,8

Джерело: укладено за даними Державної служби статистики України [1]

У товарній структурі імпорту домінують переробні товари з високою доданою вартістю. У 2021 р. частка імпорту мінеральних продуктів складала 20,5 %, машин і обладнання – 19,5 %, продукції хімічної промисловості – 13,4 % (табл. 3). У 2023 р. відбулося зменшення питомої ваги цих товарів у структурі імпорту, натомість зросла частка транспорту на 1,7 %.

Таблиця 3

Товарна структура імпорту України, %

Товарні групи за УКТЗЕД	Роки			Зміни (4-2)
	2021	2022	2023	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
V. Мінеральні продукти	20,5	23,7	16,7	-3,8
XVI. Машини, обладнання	19,5	16,6	17,7	-1,8
VI. Продукція хімічної промисловості	13,4	11,2	11,7	-1,7
XVII. Засоби транспорту	10,6	10,2	12,3	+ 1,7
VII. Полімерні матеріали	6,6	5,9	5,9	-0,7
IV. Готові харчові продукти	4,9	4,8	5,1	+ 0,2
Інші товари	24,5	27,6	30,6	+ 6,1

Джерело: укладено за даними Державної служби статистики України [1]

На думку В.М. Гейця, повоснна розбудова економіки України має відбуватися з огляду на можливості, перспективи й наслідки її входження до Європейського економічного простору, з урахуванням високого ступеня її відкритості – у зовнішньоторговельному обороті перебуває близько 90 % ВВП. Умови, що склалися, загрожують закріпити за Україною існуючий стан периферійності або напівпериферійності за окремими видами економічної діяльності [2].

Сьогодні ЄС є найважливішим торговельним партнером України. На нього припадає 55,2 % від загального обсягу торгівлі. У 2022 р. експорт продукції з України до ЄС склав 27,6 млрд. євро, а імпорт до України з ЄС – 30,1 млрд. євро [3].

Інтеграція вітчизняних товарних ринків до спільного ринку ЄС може надати низку переваг українським товаровиробникам. Так, наслідком приєднання до Європейського митного союзу може стати зникнення витратних процедур митного контролю та митного оформлення на кордонах із країнами ЄС, а також скасування різних обмежень на торгівлю аграрною продукцією. Впровадження європейських стандартів у сфері виробництва, торгівлі, якості, безпеки та сталого розвитку може сприяти розширенню торгівлі, зниженню витрат товаровиробників, залученню інвестицій в Україну, вільному руху фінансових і трудових ресурсів.

З метою подолання різноманітних викликів, пов'язаних з відновленням та реформуванням у межах підготовки до вступу ЄС, Європейська Комісія запропонувала фінансову програму на 2024-2027 рр. Ukraine Facility на загальну суму 50 млрд. євро (щорічне фінансування – 12,5 млрд. євро). Фінансовий інструмент Ukraine Facility складається з трьох блоків [3]:

1. Кредити та гранти уряду з визначеними умовами (39 млрд. євро).
2. Сприяння інвестиціям міжнародних фінансових організацій – ЄІБ, ЄБРР, МФК та інші (8 млрд. євро).
3. Технічна допомога на підтримку реформ та інвестицій (3 млрд. євро).

Аграрний сектор та сільські території відіграють вагомую роль у всіх трьох блоках. Доступ до кредитів та дотацій особливо важливим є для малих і середніх українських товаровиробників, оскільки саме ці ринкові суб'єкти зазнають найбільших втрат від порушення ланцюгів постачання та зростання цін на виробничі ресурси в умовах війни. Приєднання нових членів до ЄС може обумовити перерозподіл бюджетних коштів на їх користь. Відтак, посиляться дискусія щодо збереження балансу між надходженнями та відрахуваннями коштів. У 2022 р. в ЄС найбільшими «нетто-платниками» були Німеччина та Франція, а «нетто-реципієнтами» – Польща та Румунія (табл. 4). Україна може отримати переваги завдяки видаткам на розвиток аграрного сектору, виплатам із структурних фондів та фондів згуртування, які залежать від розміру цього сектору, та розриву в рівні життя [3].

Таблиця 4

Баланси операційних балансів країн-членів ЄС у 2022 р.

Нетто-платники			Нетто-реципієнти		
Країни	Млрд. євро	Євро на 1 особу	Країни	Млрд. євро	Євро на 1 особу
1. Німеччина	-19,7	-237	1. Польща	+11,9	+317
2. Франція	-10,0	-148	2. Румунія	+5,6	+293
3. Італія	-3,9	-66	3. Угорщина	+4,4	+459
4. Нідерланди	-3,2	-184	4. Греція	+3,9	+376
5. Швеція	-2,0	-196	5. Португалія	+2,9	+279

Джерело: за даними [3]

Одним із пріоритетних напрямів повоєнного відновлення України має стати глибока переробки сільськогосподарської сировини на інноваційній основі для виробництва конкурентоспроможної

продукції з доданою вартістю і вихід з нею на зовнішні ринки. Україна має потужний потенціал для виробництва переробних товарів з аграрної сировини (зокрема, біоетанолу, крохмалю, амінокислот, білку, замінників цукру), які користуються попитом на європейському та світовому ринках. Інтеграція вітчизняних ринків переробних товарів до міжнародних ланцюгів вартості дозволить наростити внутрішню додану вартість, яка є головним ресурсом повоєнного відродження країни, та забезпечити їй стабільне місце у світовому розподілі праці.

Для ефективної інтеграції українських товарних ринків у глобальні ланцюги вартості першочерговим завданням є налагодження партнерських відносин на засадах узгодження фінансових інтересів суб'єктів економічних відносин, впровадження інноваційних маркетингових і комунікаційних стратегій товаровиробників та їх профільних інституцій. З метою нівелювання конфлікту інтересів українських і європейських агровиробників доцільною є стратегія освоєння вільних ніш, що базується на попередньому аналізі потенційного ринку та визначенні споживчих потреб. Вона дозволяє доповнити європейські ланцюги доданої вартості новими товарами з використанням інноваційного потенціалу біоекономіки та підвищити їх стійкість в умовах нестабільності.

Ключовим партнером вітчизняних виробників та їх об'єднань можуть стати європейські інституції та асоціації. Реалізація ефективної комунікаційної стратегії профільних інституцій ринків України та ЄС є важливим кроком на шляху інтеграції до міжнародних ланцюгів вартості. Позитивним прикладом є співпраця між Федерацією органічного руху України й Міжнародною федерацією органічних сільськогосподарських рухів ІФОАМ. Як наслідок, незважаючи на війну, Україна в 2022 р. експортувала 246 тис. т органічної продукції, що майже дорівнює показникам експорту 2021 р., та посіла третє місце за обсягом імпорту до ЄС [3].

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Зовнішньоекономічна діяльність. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 28.02.2024).
2. Геєць В.М. Формування профілю стратегічно важливих видів промислової діяльності в Україні (погляд на перспективу). *Економіка України*. 2023. № 9. С. 3-29. DOI: https://doi.org/10.15407/econo_myukr.2023.09.00
3. Штрубенхоф Гайнц-В. Виклики й шанси в контексті вступу України до ЄС: агрополітичний звіт. Київ: АПД, 2024. 33 с. URL: www.apd-ukraine.de (дата звернення: 28.02.2024).